

„ЗАСТАВА“ излази два-
пут у недељу, четвргом и
недељом.

Цена је на годину 10. фор.
на по год. 5 фор., на чет-
врт године 2 фор. 50 нов.
а. в. за Аустрију, а за Ср-
бију на годину 100 гроша
на по год. 50, а на четврт
године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Оглоси се рачунају по ко-
личини врта, које из гар-
монта заузимају, и за сваку
врсту плаћа се за први пут
7, за сваки даљи пут 5 н.
Осим тога за жиг увек по
30 н. Дописи се шаљу у
редништу а предплата ад-
министрацији „ЗАСТАВА“
у Нови Сад.

Број 85.

У Новоме Саду, у недељу 10. септамбра 1867.

Год. II.

Нови Сад, 8. септамбра.

Одношаји између владе у Београду и владе на Цетињу у беху и у последње време почели реметити се; сад дознајемо, да су ново у ред доведени. Секретар црногорског кнеза г. Судзичић био је, ако смо добро извештени, поглавито ради тога у Београду; он је у прошлу уторак кренуо се натраг, за Црну Гору; нека би „учињено споразумље“ остало стално, и нека се више неби обнављало „неспоразумље“ у часу, кад би требало да сједињена застава Србије и Црне Горе одушевљава јуначке синове обште отачбине!

„Н. Позору“ пишу са Цетиња: Турци на дајући се, да је колера поморила сву Црну Гору, похиташе градити тврђаву код Шиве и друм преко Ђешкопоља код села Кокота. Кнез је на велику Госпојину послао војску на оба краја, да неда Турцима градити тврђаву и друм, почем су колико противни закљученом уговору, толико опасни за независност Црне Горе. Ако се Турци опру, ето новог појава у источном питању.

У Марсељ је стигла вест из Цариграда, 3. т. м., да је Омер паша добио налог, да из своје војске пошаље 6,000 момака на границу Србије. Игалостан доказ за ратну снагу Турске: Омер важије за нову војеву помоћ, па да у Кандији што озбиљно предузети може, а влада несамо да му нема одкуд привоу послати, него још мора и његову недовољну војску да врши! И опет се цариградски органи хвале, да Турци једва чекају, кад ће се заратити несамо са Србијом, него и са Грчком!

Бечки дописник „Тажса“ одирио је важну тајну на „долњем Дунаву“; ево какву: докле се о питању Луксембурга препирало, неки поверени агент из Берлина дошао је на долње Дунаво, да би предложио Румунској и Србији уговор са Прусијом. У случају да би Аустрија помагала Француској у рату против Прусије, имале би Србија и Румунска устати противу Аустрије: Буковина припала би у награду Румунској, а Славонија Србији. Прусија би давала пушке и млењаче (циндерке) и другу материјалну помоћ. Почем се питање Луксембурга мирно расправило, остао је понуђени уговор незаључен. Међутим, ратна средства, која су већ примљена од Прусије, употребљена су за сиремање покрета у Босни, али у том се није сасвим успело, а многи су у Босни компромитовани. Тако су равноструке дипломатске замке; докле се с једне стране „долње Дунаво“ мути, да би се Босна са Херцеговином, па и Србија и Румунска за Аустрију уловили, с друге стране заваравали се младе подунавске кнежевине сјајним шићаром Славоније и Буковине!

У једном инглеском листу читамо: о бојевицама у Бугарској још никаква поуздана извештаја нема; по свој прилици једва засад да има тамо какве знатије гомиле под оружјем, али ствар сазрева, план је готов, и већ су учињене разне припреме. Генерал Игватијев није јамачно невешт развитку догађаја, и мисли се, да се појединости плана могу наћи у руској канцеларији у Цариграду, докле се налазе одбори за извршење плана у Букурешту, и иначе. Пошто је започела са Кавдијом, Русија неуморно ради, да подпади устанак у свима областима Турске; све се више верује ово: ако се Француска са Прусијом зарати идуће године, Русија ће употребити отворено ту прилику да силом оружја постигне своју намеру у Турској.

Париски слободњачки лист „Ле Сјекл“ доноси један чланак, у коме међу осталим вели: После рата у 1866. Француској је требало исквати, да Рајнске области буду самосталне и независне. Други корак Прусији биће присаједињење јужне Немачке, а трећи рат противу Аустрије, ради освојења немачких области ове Француска ће пре или после са Прусијом рачуна имати. По „Сјеклу“ и Пољска неће већичо чекати за ослобођењем.

Ниже саопштавамо писмо из Женева, по коме су Женевски католици узрок, што је међународни сабор за мир онако нагло свршен. При свем том сабор међународни пре него што се развишао изјавио је, у једном прогласу, своју благодарност Савезу Швајцарском и нарочито влади женевској, за гостопримство са којим је дочекан на „древној земљи слободе.“ „Начела, вели се у прогласу, која је сабор имао за цел прогласити и распрострајти јесу онај-више она иста, која одавно праве част и сре-

ћу Швајцарској, а наиме: слобода унутрашња у пуној демократији; симпатија за све народе угњетене; уређење народне војске; укинуће свију сметња којима деспотизам спречује развитак слободе политичне, философске и економске. Ми смо били уверени, да ћете ви испунити вашу дужност слободних људи спрам сабора. Ту дужност ви сте испунили. Ми вам захваљујемо.“ Ако би се такав проглас узео за пројект, било би му одговора у речима које је женевски грађанин Картере изговорио члановима конгреса на банкету, кад су се растајали. „Ако сте, рекао је Картере, имали да се жалите на нас, ако налажете, да је изјава наших начела била притесњена, и да нисте могли казати све што сте имали на срцу, добро, наша је највећа жеља, на растанку с вама, да ви наскоро нађете у вашим земљама за будући састанак сабора слободнију трибуну, него што је наша.“

„Униа Италијана“ саопштава једно писмо од Мазина, писано три дана пре састанка сабора у Женеву. У том писму разлаже се живо и основано, зашто Мазин није дошао на сабор. Шта би имао рећи, пита он, у скупштини која дајући себи име: „сабор за мир“, поставља се у противност са речима овога програма? По Мазину, мира не може бити докле политична и социјална револуција не буде увенчана успехом у целој Европи, успехом средством рата. Ту цел требало је пре свега прогласити, а не масковати је идејама помирљивим које су умилтавиле Инглеску. Тек пошто се буду сазнале праве намере оних који су сазвали саборе за мир, тек тада ће Мазин моћи казати, да ли се може договарати с њима како да се по целој Европи рашири „савез светске (универзалне) републике.“

Пруски званични лист објавио је уговор којим кнез од Валдека предаје управу своје земље краљу од Прусије. Тај уговор поднет је сад скупштини кнежевине на одобрење. Он би имао узети се у извршење 1. јануара 1868.

ПИСМА О САВЕЗУ ЗА МИР.

II.

Р. Б. И. Женева, 2. септ. Проје скупштина међународног савеза за мир, и то против надања сваког правог патриоте. Узрок томе беху Женевски католици, а ево зашто:

На скупштину беху дошли патриоти из свих европских држава, и беседници у слободној Швајцарској слободно и без икаква зазора са трибуне исповедаше своја начела, и казиваху шта треба чинити, да се до обштег мира дође. Ту нарочито Талјани нападоше на папство и монарштво, и доказаше, да поред два елемента, у друштву мира бити неможе. За време прве три седнице ишло је све лепо. Но по вароши између грађана владаше велика узрђаност, и уочи последње седнице скупсе се до хиљаду грађана овдашњих и решени се: да се свине одговорност са Женевљана за „опасне намере у скупштини изјављене, којима је првобитна цел за мир изврнута,“ и сви ти изјаве да неће да приме ниједно решење скупштине.

Сутра дан, кад је требало, да се гласањем реши, шта је закључено на међународној скупштини дођу много грађана, који докле ни заварали нису у скупштину само да их више буде, како би они својим бројним надмоћнијем надјачали све остале, који се са разних страна стекосе, да на скупштини буду. И око 11 часова пре подне кад је дошло на ред гласање, Женевљани начине такав неред, да је председник принуђен био огласити да је скупштина закључена. Они се одупреше да и сталан одбор не буде у Женеву, на што су пре били пристали, и што је једном већ решено било; али се одупреше и свим закључцима скупштинским. Због више и перада од стране Женевљана није се управо могло ништа радити. Председник скупштине огласи: да се већина за предлог и сталан главни одбор позове у Берн.

Тако се овогодишња скупштина закључи. Скоро све женевске новине усташе сад против председника и одбора, и уредници њихови придружише се онима, који се у среду у вече састадоше.

Да тако што ураде грађани слободне државе ми неби могли појмити, кад неби знали положај у коме се сада налази мала Швајцар-

ска и њени грађани. Облоњена све грдним монархијама и деспотијама, који су сасвим противни начелима скупштином проглашенима, ова мала земљица поче да зебе, и грађани њени побојаше се за слободу и отачбину. Страх Женевљане наведе, да овако поступе, и они овим поступком и изјавама у новинама мисле, да су се себе одговорност скинули. Појмећи положај њихов морамо их у неколико извинити, иначе да им је положај други, они заиста, ми смо уверени, неби овако урадили. Противу свог рођеног уверења, јер за цело време скупштинског већања, сви говорници Швајцарски изјављиваху, да је трибуна у Швајцарској за свачије мисли и начела приступна и слободна.

Насртање у новинама одбор одбија прокламацијом и јавља уједно шта је решено. Прокламација гласи:

„У име међународног савеза за мир.
„Управљајући одбор овим све изјаве известних новина које се почеле потварати, да је бајаги обману употребио скупштински одбор при руковођењу гласања на сабору савеза за мир. Ми по души и савести својој потврђујемо, да је већина гласова била за предлог скупштинског одбора. Против свју таквих изјава и потварања ми се позивамо на пресуду поштених људи. Но и да допустим, да је била доиета већина против одборског предлога, ипак би она у мањини била, према члановима осталих народа, почем се састојала само из местних чланова (Женевљана).“

Нови Сад, 8. септ. У скупштини вар. представника у Новом Саду од 31. авг. која је здраво посећана била, била је на дневном реду молб. ерб. нар. позоришта, да варош за издање здања вар. позоришта покљони згодан плац, и то на главни пијаци, где је негда вар. кућа била. Плац исти уступљен је нар. позоришту бесплатно и наређено је, да помешана комисија изпита, да ли би се на истом плацу поред позоришта и за вар. кућу места имало; ако не, позориште има привенство. Плац је 735. □хвати велик. Представници друге народности и вероисповести такође су увидели, да ће и по варош користно бити, да се на том месту здање позоришта подигне, и нису томе противни били. Други је предмет био вар. дољна реалка, која се на незачком језику предаје, и за коју је дворска канцеларија наредила, да на њој директор и половина професора морају католици бити. Била су два предлога; предлог комисије, који је на то ишао, да на реалци буде ербски и немачки језик предаван, и да се предмети на оба језика предају, по томе да се професорска места ако не ове године, а оно од друге године попуне; други пак од госп. Никовића, који суг. Брашовачки, Новић, и други подрепљивали, и који се на то клонили, да се реалка за ову годину задржи, каква је, а потом да се сасвим укине, једно, што на два језика није предавати можно, а ербски се упустити неможе, друго, што ће Срби моћи целиходно реалку са гимназијом спојити, као што је сва прилика, да ће и држава тако спојење дољни реалки са гимназијом установити, па другима народностима у Новом Саду биће престо, за оба реалку подићи или ербску поодити, и онако је дворска канцеларија наредила, да се овака смешана реалка допушта донде, док католици Новог Сада и околине не буду у стању, католичку подићи, чим је влада позвала, да су неуместно смешане реалке — имамо дакле повода, основа и права, да их и сами што пре укинемо, кад у оваком стању за Србе, који 7/10 јавног терете носе, нису од користе; од 76 ученика ове године, било је само 16 Србаља, а реалка стаје годишње 4000 фор. а. вр. Овај је предлог примљен, и о том ће се известити министарство са молбом противу наредбе канцеларијске, и представком, да се сад већ реалци сваки вероисповедни, наиме католички вид одузме.

Због установљења треће апотеке тужили су се овдашњи апотекари министарству; услед тога позвано је ново представништво, да о том своје основно мњење даде, а међутим да се до вишег решења ове ствари место не попуњава. Ново представништво већ је у првој скупштини својој потврдило закључење

због треће апотеке, а сад је решило, да притом остаје; представка о том прочитаће се у идућој скупштини.

Идућа скупштина биће у вторник, 12. (24.) септ. Предмета ће бити доста и важни, како стари, који се досад нису предузети могли, тако и нови. Од први су: пословни ред; о здању или издању ерб. нар. школе; о одношају са закушником ритске земље; обштински прирез; установљење стални одбора (одоека). Нови: предлог министарства о железницама, односно о пругама, које Новом Саду скопчавују; петиција, да се шести аператорни суд место у Темишвару постави у Новом Саду да се у Новом Саду заведе прески суд, и суд за дољну Бачку; споменица на уг. сабор у питању о народностима у обште, ербско особено, са протестом противу операта саборског пододбора у питању о народностима, представка за држ. подпору ербски нар. заведења; представка за подизање правне академије у Новом Саду. Разне аренде варошке, као каддрме, акциза, итд. печење пива. Обраћања пакњу представника на горње важне ствари, би као и досад многобројно седнице походили. Седнице ће по свој прилици и други дав трајати — али сабор је пред врати; ствари одлагања не трпе — треба дакле стрпљења, и издржања. Уставни живот труда и времена стаје — али је душевна наслада, бити суделатељ при обштим, варошким, или народним стварима. Први је почетак тежак — после, док се уставној пракси извине, ствари ће лакше и брже ићи.

ДОПИСИ.

X. — У Српском Бечеју, 4. септ. — (Учитељски збор. — Јавна предавања.) Хоћу да известим читаоце Заставе у неколико крупнији прта о ова два најзначајнија догађаја, који се збихше у нашем месту.

Учитељски збор бечејског протопопијата скупио се у четвртак 1. септамбра. Ово је први збор овога округа; на њега се скупило триестину учитеља, неколико свештеника и школски старешина, а и приличан број местне публике. Збору је председавао пречасни прота Бастић, а већање су белажили учитељи: Глибовићки и Жекић. Пошто је председник овај први збор згодном беседом отворио, отпочето је већање, у коме је могао учествовати сваки без разлике. Предузимаше се школски предмети редом, и чињене су на исте равне приметбе, што ће се подробније видети, кад се штампају записници збора.

Међу осталим разним предлозима поднео је учитељ Глибовићки предлог о преиначењу школски читанака, то буде повод опширнијем разговору. У томе разговору узе реч и сврш. правник, родом Бечејац, Стеван В. Поповић, и повуче паралелу између наших читанака и они у кнежевини Србији и читанака код осталих предних народа, па осудивши им мане и у распореду предмета и у језику, окрену се општрим речима према духу исти читанака, које су грађене за време деспотије и германизаторства бахове системе, које су с тога деци нашој више отров на душевна рана; наброја затим потребе читанке за ерпску децу и разложи уплив школе, не само на знање, но и на васпитање љака. Овај говор будио је живо одобравање у целој збору. — Још један од поглавитаји предмета беше разговор о недељним школама. Решено је, да се из свију сила настоји, да се исте школе у живот приведу. Њима су придодата и вечерња предавања за народ. Том приликом пало је и неколико крупнији речи о нехагоности некоји наши свештеника око тога посла. Напокон поведена је реч и о томе, како би ваљало основати један фонд за потпору учитељске сирочади. — Том приликом предложио је Стеван Поповић, да се потражи начин, како да се оснује једна велика учитељска задруга свију ерпски учитеља у Аустрији, која би задруга имала и знанствену и економну цел. Збор је овај предлог примио, и предлагач се понудио да доидућем збору поднесе о том предмету опширан писмен меморандум.

На свршетку већања донешен је од Глибовићкога предлог, да се умоли министарство просвете, да постави дра Ђ. Натшевића у такви званични положај, где би он могао и на даље продужити своју радњу око унапређења

ерски народни школа. Молбеница је отпри-
чла вена већ на своје опредељење. И допета у-
гарско министарство просвете показало је ти-
ше што је пустило да Натошевић мора тра-
жити себи делокруга у Србији — мало по-
знавања наших просветних одношаја. Из узро-
ка, што Натошевић незна мађарски (а не пред-
ставља се да би Натошевић ту препону у
брзо савладао) морао се отпустити из државне
службе човек, који је наше школе и приправ-
нички завод, тако рећи, из темеља преустро-
јно и препородно; који је својим пером нашу
књижевност небројним ваљаним чланцима, по-
главито о просвети народа, обогатио; човек,
који се и науком и поштенним ерским патри-
отским чувством и радом вагда одликовао. До-
пета ми нећемо нигда довољно моћи благода-
рити на овој услузи барону Етвешу. Г. мини-
стар, који је тако на гласу са свога свестраног
знања и проицавајућег ума, ваљало је да по-
каже, да мало боље познаје околности школа
у земљи. Најпосле, ми не држимо да је На-
тошевић са својим преласком у Србију по о-
вој страни Српство изгубио, за то нам јачи
његово познато родољубље. Него смо уверени,
да је у Натошевићу изгубио најбољи над-
зорник ерских народних школа с ове
стране Саве. Бадава, данас се шпте за сваки
посао уз добру намеру и стручно знање, а до
јак о у нас нико не показа да има бољег и
свестранијег стручног школског знања од На-
тошевића. Говори се, да ће га у томе послу
заменили министарски саветник Милутиновић.
Ми се томе ни мало не радујемо, познавајући
истог господина и његово дојакшошћу радњу,
ми му у напред одричемо способност за то
знање, јер је он свашта пре, само не педагог.
Најпосле, Натошевићевим трудом наши су у-
читељи већ подобро упућени, па нек за до-
бром намером иде и добар рад, па ће из да-
на у дан бити све боља успеха. Ја сам имао
прилике, да се при поменутом збору довољно
уверим, да ми имамо допета ваљани учитеља,
па договором и удруженом радњом све се мо-
же постићи.

У „Застави“ је већ јављено, да је овда-
шња омладина приредила за 3. септ. јавно
предавање. Предавање се то држало у ди-
стриктској дворани овдашње велике гости-
нице. Света се толико искупило, да је дворана
дупком пуна била, нарочито је дошло мно-
го прости људи. Предавање је отворио Стеван
В. Поповић кратком доброшћом искупе-
ном свету разложивши шта је цел овакви пре-
давања. Затим је говорио учитељ Глибовски
„о уливу школе на живот“ разложивши у свом
јасном и популарном говору благослове про-
свете и науке, и позвао је свет на уредно да-
вање деце своје у школу, као у место, на ко-
ме се црпи знање и просвета. — За њиме је
говорио инципир Никола Станковић „о важно-
сти и напредима техничког знања и о уливу
његовом на благостање народа“ разлагају-
ћи важност исте науке по живот, нарочито на-
шег народа, показао је говорник и користи
које истичу из неговања и изучавања тих на-
ука. За њиме је говорио лекар Сава Крстић,
„о појавима у ваздуху“ и тумачио је исте по-
јаве простим разлагањем, а побијао је уједно
и предрасуде нашег простог света о тим ства-
рима. Напоследку говорио је правник Стеван
В. Поповић „о умним и материјалним потре-
бама човека и народа“ у своме простом по-

пуларном говору, разложио је истинске потре-
бе човека и народа; обрнуо се против мнми
потреба Србаља, претресао је изопачене обичаје
и раскошне наваде, и растумачио је како ва-
ља разумети данашње време у сваком обзиру.
— Сви говори редом пробудили су живу на-
жњу публике и захватили су време од 4—7
часова по подне. Сваки који је овом преда-
вању присуствовао, отишао је задовољан сво-
јој кући, јер се уверио, да се све што је чуо
кљони његовome напредку. Свакако ће ово пре-
давање бити од великог моралног добитка —
о материјалном добитку по какву цел неможе
бити говора, — јер је улазак био за свакога
бесплатан. Надамо се, да ће овака предавања
помоћи и по другим местима.

Ових дана видеох овде неку браћу из Сив-
ца, за које ми рекосе, да су дошли да виде
нашу цркву, јер су и они ради да граде се-
би велику цркву. Да је наша црква допета ве-
лика и огромна, то стоји, али, да ли је и ле-
па, то је опет друга ствар. Колико се ја сам
разумем у томе послу, толико ми опет кази-
ваху и други вештији људи: наша црква није
и не може бити лепа, јер нема јасна обележе-
на стила, по је збрка свију досад познати сти-
лова видања. Јасан доказ, да немар није имао
јасна појма о источном православном стилу, али
га је још мање имала општина, која је план
усвојила, и конзисторија која га је одобрила.
Ја знам многи наши нови цркви на које су
силне паре потрошене, па су са вештакне стра-
не и православља стила погодову све саме на-
караде. Свака наша општина ваљало би да на-
бави Каницово дело „Византијски споменици“
у томе су делу углед и планови православне
цркве крушевачке цркве Павлице и остали пра-
вославни задужбина, па да би то ваљало уве-
ти за углед, ако смо ради, да временом до-
ђемо до лепи и православног стила цркви.

Д. Ј. Сомбор, 25. авг. У исто време,
кад се пробуди благотворна мисао, да се ује-
дини ерска омладина, изиђе и наредба од кр-
уг. нам. већа, да се имају држати зборови
ерских учитеља. Ова наредба, коју требаше
сваки учитељ и свестан Србин да са раши-
реним рукама дочекају, ненађе одмах баш ја-
ка одзива у ерских учитеља, јер у колико
ми је познато, држаху зборове учитељи само
на два и три места, а остали баш као да хо-
тимиче тражише узрока, да избегну, незнам
зашто, наређене конференције.

Прође година дана од оног дана, кад изи-
ђе поменута наредба, и Богу хвала, сад се по-
чеше држати конференције на све стране у
свама ерским крајевима. Таква учитељска
конференција држаше се и у Сентоману,
21. и 22. авг., где учествоваху преко шесте-
сет чланова. Мени као госту при том збори-
сању играше срце од радости, видећи обил-
ни рад и тежњу за народним напредком; но
највећма ме обрадова то, што ми се нада да-
ла, да ће онај братски збор, ово узајмно са-
ветовање и обучавање, донети обилне плоде-
ве, јер сам увидео на збору онакове људе,
који ће моћи знатно подпомоћи нас у нашим
тежњама. Г. Дмитар Поповић, бележник ст-
керски и Јоца Николић, бележник сентоман-
ски уврстише се у наше братско коло, поред све-
га тога што се у исто време држаше у Сом-
бору жуланијска конгрегација; они нас под-
помагаше својим разговима, и потрудише се

из све снаге; да нам конференција што боље
и сјајније испадне. Овим врстама овде нека
им буде најтоплија хвала изречена, као и г. г.
свештеници који бише на збору, а особита
хвала дичним Сентоманцима, који за целог
трајања конференције дадоше свима учитељи-
ма бесплатне станове и прештање. Хиљадили
се Бог дао оваки свестни Срби! —

С. Д. Тамисград, 1. септ. У Србеком
Семартону приреди ондашња омладина 27. ав-
густа беседу, од које чист приход намену
ерскеком народном позоришту.

Мило нам беше, кад чуемо, да ни ондаш-
ња браћа неће да настану из оног кола, у
које се данашње младо Србство ухватило; ми-
ло нам беше, кад помислимо, да и они хоће
да беседама буде успавану свест; зарадова-
смо се, јер мишљасмо да и они хоће да при-
помогну подићи бедем против убитачних ту-
ђинских утицаја, и развити ону племениту ми-
сасо, којом је младо Србство задахнуто. Таке
наде одведосмо нас на беседу у Семартон; да
чујете колико су те наде оправдане. Беседа
беше у овоме:

Лик одпева ове четир песме: „Ајд на но-
ге браћо драга“, „Ој шумице“, „Од Босне се
турска сила диже“ и „Напреј“, декламовања
беше два, сестра Јелена Лонгиновићева де-
кламоваше „Србиња код навијања“ прилич-
но; а особито добро декламоваше сестра Љу-
бица Амичићева „Анђео Срба“, тако да је на
обште захтевање поновити морала; после беху
два предавања, брат Влада Паункић очита нам
предавање С. В. Поповића, „Како можемо на-
предовати“, и брат Мила Стојановић говораше
нам из приклапа „шалу и збиљу“, што са
пажњом беше саслушано; напоследку нам је-
дан свирач одсвира „Сватовац“.

Да је било при беседи мало више обил-
ности, могла би боље испасти, али је цела
беседа једва дужи од једног сата трајала, а
највећи део времена одузе играње.

Занимљиво беше видети, како су играчи из-
мешани: капутлија до оног у стајачици, гђца
у кринолину и у дугачком шлепу до ђевојке
у смерној сукњици, оплетоме венац — ува-
тише се у коло; лепо беше погледати, како
се таласа тај китњаста венац. Но замало се
коло таласало, кад уједанпут загрми нека за-
пањачка олујина, те се раскину венац и на-
стаде кадрил. Сад се наша г. помодари на-
ђоше у чуду, јер ерско свежје цвеће неће
да се плете у венац туђински, тек три до
четир пара нађоше се који хтедохе кад-
рилу играти. Тад један господичић присту-
пи једној простој млади и „наваљерски“ је
повза на кадрил, она му одговори на про-
сто „незнам швански играти;“ но млади го-
сподичић не даде јој мира, докле је на кадрил
неприклопи. Ма да је та игра трајаво одиграна,
опет се нашим помодарима на лицу огледало
задовољство; јер њима је туђинство ми и на-
опакло било, увек милје него своје рођено. То
је још мало, кадри су наши помодари још и
већа чула чинити. За „кадрилом“ настаде
„трамблан“ и наши господичић стадохме не-
вине ерске девојке тамо амо витлати.

Дакле то ви мислите господо, да је зада-
так беседе? Тако ли се буди народна свест?
Значи ли то чувати чистоту народног духа?

Остављам омладици семартонској и одбору,

који беседу приреди да одговори: незначител-
но одметати се од омладинске мисли, а не
служити развитку њеном. Једно нас још тешко
што је то можда из незнања или из неагости-
чињено, па се да поправити. Надамо се, да ће
омладина семартонска на годину приредити бе-
седу која ће боље одговорити тежњама мла-
дог Србства. —

Д. — Темисвар, 5. септ. Околности се
изменуше по времену. „Хонвиди“, који носе
ово име од поврета 1848. год., пренуше међу
дуалистима у земљи угарској од доба Андра-
шијевог министарства новим животом, и рас-
прострањују своје име, како установама, удру-
живањима, тако и светковинама и баловима на
свој Угарској. Али срећа их не послужи сву-
да подједнако. Тако без сваког обзирања ме-
ста и расположења духова, који међу стано-
вницима влада, приређиваше се прекинтоф, 3. о.
м., у В. Кикинди у дистриктском здању један
„хонвидски бал“, од кога су половином чистог
прихода хонвидској заклади, а половином поди-
зању споменика у Араду 1849. осуђеним хон-
видима наменили. Одбор им је огласио, да ће
бал у мајстратској дворани држати, али не-
нађоше код дотичне власти послуша. Припре-
ме су им за тај бал велике, дворана им је чи-
сто хонвидски, имено мађарским и баварским
заставама искићена била. Сад још само поже-
љени гости да им својим присуством саучеш-
ће укажу, па да им се „пласменита“ жеља и
добро смисљено предузеће и у ерском ди-
стрикту осветшава: јер ту лежи, — отуда све
сузе. Сав труд и пожртвовање изметаше им
се на зло; све им је напуето прошло, јер го-
сти их „лизневерше“, не дођоше им на бал.
Моји вам редитељи посташе одједанпут ви-
ше дешператни, него весели. Седам играчи-
ца и девет хонвидкиња са још толико хонви-
да и господичића претвореше што нису ника-
ко ни помислили „хонвидски бал“ у котеру
без воље на саму хонвидску полу и чардаше.
Сад би они радо и коло дали свирати и учи-
нили би још друге концесије Србима, али до-
пан би. Овај догађај нека поучава браћу Ма-
ђаре, показујући им погибију њихове, ерским
чувствима противне тежње. А Србима у кикинд-
ском дистрикту опет хвала, што су свесним
држањем засведочили, да је дистрикт ерски
и да сваки други покушај, који не произлази
из ерског духа и осећања сам од себе у-
гушује се.

Овадшња омладина даје у идућу суботу
беседу једну са разноврстним распоредом, по
коме ће се држати и два предавања.

Из Пакрачке Дијецезе. Свакому пра-
вославном Србину мора мило бити кад чита,
како Срби Далматински свог Архиепископа хва-
ле, и како се хорватски Срби са својим дије-
цезаном хвале. — Како срећа, кад би и ми
Славонци тако исто похвалну реч о нашем
Архиепископу могли казати, али на жалост
морамо се само жалити. —

Занета наше свештенство далеко натраг
стоји. Што се томе до данас лек ненађе, ево
узрока: Ми, који нисмо пакрачки становници,
само онда знамо, да владику имамо, кад се
за њега од нас сваке године димница почне
купити. Око двадесет година вукао је владика
Крагојевић од нас димницу, а није нашу све-
ту цркву по свом апостолском позиву, и само

ПОДЛИСТАК „ЗАСТАВИ.“

Недељна писма из Кикинде.

IV.

(Нов програм. — Студија о „староме“ и „новоме.“ — Стара
песма о ерској читаоници код нас. — Један део „Младога
Србства.“ — Педесет еришата.) 30. јула.

Ја ћу да мењам програм!

Немојте се томе чудити, а немојте ме у
напред карати, да сам недоследан, јер сам рад
да га мењам у толико, што хоћу да га ра-
ширим.

У првом писму рекао сам, да ћу да вам
пишем о свему, што се овде важнога деси, и
што је вредно, да наш свет зна. Али ја сам
многo штошта чуо и видео, што је важно и
што је вредно да наш свет зна, али се неје
код нас десило.

Па зар да вам о томе не кажем коју реч,
зар да не износим подлости и са других стра-
на, да их обележи наш свет печатом срмоте;
зар да не износим врлине и са друге стране,
да им ерска свест признање ода; зар да вам
само јављам, како се код нас никако неће на
боље да мења друштвени живот, него је још
једнако општа летаргија у општим стварима;
а зар да вам не говорим о томе, како се, на
цр. у малим општинама више брине и пазни
на ерски понос и поштење, него што то бива
у погледним високородним кућама, где се љу-
ди мере по „дијетан-класама;“ једном речи,
зар да се не обзирем по читавоме ерском све-
ту, по читавоме ерском друштву, него да
гутам сам кикиндску пращину, која нас гу-
ши и дави, јер редко пада овде чиста киша,
која носи благодети да угуши пращину, и
да јој даде заслуженога облика претварајући

је у блато, а свежином својом да очисти дру-
штвени ваздух, те да можемо дисати у њему
као прави Срби?..

Ето новог програма, који неје ништа дру-
го, него само раширени стари.

Али немојте мислити, да ћу одма почети
по новоме. За сад ћемо по староме, као што
је много којешта код нас још старо, јер не
можемо да га се отресемо.

Па још ако је добро то „старо“, онда и
„бож помози“ — као што је, в. пр. да се по-
штује и чува име, језик и поштење ерско, те
да га чисто предамо нашим наследницима, као
што нам га предадохе сачуваног наши пред-
ци; или да се родољубље огледа у делима, а
не само у правним речима и разметању; или,
да се не тропи силан новац на фино јело и
пиће, на помодно одело, на раскалашну тоа-
лету, на силне параде по кућама, да се не са-
таре тиме читаве породице, него да се ради,
што еди, па да буде „више.“

Оваком „староме“ морамо владати, јер је
оно одржало ерску кућу. Јер да таког
„старог“ не беше, ко зна да ли би нас било
данас још на свету, па можда неби имали при-
лике погледкоји господичићи, по гдекоји госпо-
ђице, што се зову Срби и Српкиње, да су сва-
шта друго пре, него само прави синови, праве
ћери старих предака; не би имале прилике,
јер би и име оних носили, које данас енком
хоће ди мајмунушу. А и од нас би вагда би-
ло до сад и „брудера“, „ветера“, „кузина“ и
„гчатера“, — можда би и „изображени“ до-
сад било, јер би имали осим „Петефија“ још
и „Јаношфија“ и т. д. Да не беше врлина у
наших старих бројали би нас данас међу оне,
за које велу свет, да су „цивилизовани“, али

за цело неби било „Младога Србства“, што се
сјединило у савез љубави и братства, да у сло-
боди гради лепше будућности своје народу.

Код нас је много којешта по староме, што
неможемо да га се отресемо, а ту сам ми-
слио: да се држи, да је све лудо и усидано,
што је младо; где син не може имати дру-
гог мњења, него што га отац има, јер је од-
ма неблагодаран син, који не поштује свога
оца; „старо“ је још код нас, кад ко каже: ја
сам ти ујак, па те могу изгрдити и исуђуша-
ти, а ти мораш ћутати, јер ја сам ти ујак;
(ово је особита лођика, што ју можете наћи
само код „слатких“ ујаки.) „старо“ је код
нас, кад се држи, да сервилност само води
„благополућју;“ да само празно клањање ви-
сокој господи може донети спаса души једно-
га „јушоше;“ „старо“ је код нас, кад отац
каже: буди синко свакоме понизан и уни-
љат (зар и ономе, који се преко лешина не-
вних жртава поштења понео до какве висине?)
јер и униљато јагње две овце сиса; — а кад
син на то каже, да и „трешљив магарца два
господара носи;“ то је онда упорно; „старо“
је код нас, а неможемо да га се отресемо,
кад се каже: „овако смо ми радили, па нам
је добро било;“ јер се држи, да се неможе
„боље“ радити, па да „још боље“ буде..

Али куд сам се ја упутио. Спомену сам
само, да ћу и у овом писму по старом про-
граму само о Кикинди да вам пишем, и ето
сам се бацно на студију о „староме“ и „но-
воме.“

Да се вратим натраг.

Сад је година, како да се у овом листу
сваки час потезала реч о ерској читаоници
у Кикинди. И сад ми још гори образ од сти-

да, што у једној општини, као што је кикинд-
ска, тако тешко иде тако лака ствар; или,
зар је то што тешко, да се друштво склопи,
које ће имати свога општег места, где ће да
се састаје, где ће да види, шта се све по
свету ради, да према томе побољшава своје
стање учећи се бољему чему, да у међусоб-
ном договору и обавештавању уавршава себе,
те да може напредовати?..

Али то неје можда што старо, него вагда
нешто ново, па можда зато нема друштва. Или
се вагда записе о оно мало пара, што ваља
прилагати? Да неје то родољубива госпо-
до и браћо Срби? Или вам је вагда тешко, да
тропите време на такве састанке, кад имате
важнијега посла?!

Је ли допуштено, да вам мало завиримо у
то ваше време, што га много пута банбадава
трошите, па можда још и на велику штету
своју? Је ли слободно да говорим о вама, из-
носечи вам и ваша имена пред свет?!

Хајде други ћемо пут, јер је пузно, да
нам свет зна сваког оног, који силом
неће да пригромаже општим целима
а који је по положају и стању баш на
то позван!..

После два месеца расприштала се мањка
темерна читаоница ерска, само зато, што је
ерска. А да је то прави узрок види се из
тога, што немачко-мађарска касина још и да-
нас постоји, куда иду и они, који се броје у
највишу интелекцију ерску. Година је дана
прошла, и ево опет наново једне малене ер-
сне читаонице у Кикинди. А ко је у њој? Је-
дан део ће отићи из Кикинде; а други део ће
остати и тако су изгледати, да ће и ова чи-
таоница бити краткога живота. А има ли оце-

једанпут појетно, нити нас је свога благо- слова и поуке удостоио, ни о понашању наши пароха питао!

У светом писму читамо, да су Христови апостоли Хришћанске обштинне брижљиво по- хађали, понашање њихи свештеника строго испитивали и оцањане од свештеничког чина и олтару без милосерђа удаљавали. Крагоје- вић ни само да није тај примјер светих апо- стола наљубио, него је и најверодостојније тужбе неких обштина као и појединих лица противу неморалности једног или другог па- роха у немар бацао.

По смрти владике Крагојевића имадосмо тако занемарени дијецезани наде, да се жезал новог владике неће само на протекцију попо- ва ограничити, него ће што више његову за- немарену паству заштитити. — На жалост, више од две године протекло, од како овај у јавним листовима и у приватним круговима преко свега хваљени, и зато и од нас Славо- наца срдачно очекивана месија у Пакрац дође, али по његовом досадашњем понашању суде- ћи, морамо не без основа бојати се, да ће он- пет двадесет година протећи, пре него што ћемо ми и наше свете цркве његове посјете и поуке удостојени бити, и пре него што ће се строжа дисциплина код нашег свештенства уве- сти, наше најправичније молбе и тужбе са- слушане и уважене бити.

? — Карловац 23. августа. У прошлу неђељу обављена је овђе инсталација преосве- нога владике нашега. Ако и немарим за „па- раде“ оћу опет да коју речем о томе славу у православљу. Сретна је била та официозна светковина, те је настојавањем овдашње србске обштинне добила лице народне славе. Учество- вало је велико и мало, мужко и женско. Обш- тину је вретало толики Србин г. Стево Егић, трговац овдашњи а подмладак кренуше Срблии г. Лука Петровић, Буро Хајдин и Милан Ми- личевић, сви тројица трговци овђе. Живо се написаше дану сходне pjesме и поздраве, те их омладина наша уврти у памет и спреми се за декламовање. Поздрави ти изричу жељу народа за просветом, подсећају на Мушиц- кога и Евгенија те заклињу садашњег владика да се крене и заслужи народ и цркву од оче- видне пропасти. — Други опет скочише до Беча те донесоме тробојне траке, којима се у дан славе окитише србске лепотице. Још у очи дана тога Карловац је сав оживио био. Дошли гости са свију страна од Зрмање па до Јасеновца, из Загреба, Сеча и чак богме из србског Новог Сада. Занимљиво је изгледала тако звана велика црква приликом вечерње свирке; измјешали се грађани, официри грани- чарски од све шест цуконија, свештеници и остали сталежи и родови, рекао би ту је сре- дина свјета. — Наше певачко друштво по- частило је владика под прозорима лијепом пје- ванком. Тако исто и музика Слушки границара.

Инсталације нашије владика познате су. И овде је било све оним редом како је то у деклараторији прописано. Тај пропис усвојена домаћи обичај особито што се тиче мјеста за инсталаторе. Овај пут је то код нас по- ремењено, јер је царски повјереник имао своје мјесто на лијевој страни, а мандатариа на десној. Истина, то је форма, али се рече: „боље да село пропадне, него обичај у селу.“ — Све то није помело нас, већ смо уранили и

ва у том друштву? Мени се чини, да се они стиже, да су у друштву са својим синовима!...

Сад неколико речи садашњим члановима чи- тавнице србске: Неје доста да имамо само читаонице, и да читамо новине, него је нужно, да имамо збора и договора; нужен је, да се конституирамо као један део целокупне, уједињене омладине србске, или „Младог Српства.“ да као такви, да на основу одлука омладинских вршимо све оно, што смо дужни вршити, као чланови „Мла- дога Српства;“ једном речи, ми вама да згра- димо савез љубави и поштовања за узајмно подпомагање на општој цели.

О овоме је већ било договора и једном је брату наложено, да се поставра око устава за тако друштво.

За сад оволико; а други пут о судбини у овом смислу замишљеног друштва, а шат нам буде допуштено, да загледамо и у рад кикинд- ске омладине, те да видимо, шта је све ра- дила, а шта је могла радити?...

Да завршимо ово писмо са једном лспом вести.

Један брат Србин не може да иде на ом- ладинску скупштину, јер га домаћа и гра- љанска дужност везује за Кикинду. А да са новцем, што би га на том путу потрошио, оп- шту цел подпомогне. Даје 50 форината ново- садском одбору за подпомагање сиромашних ђака са изричним жељом, да сви 50 ф. а вр- доћу у руке брату Владану Борђевићу!

Ко неће на ову реч ускликнути: „евала!“ и „живео брат даривач!“

Збогом! Идућа недеља затеће ме у Бео- граду! Миленко Ср. Анђ.

бога поменути, па кад је дошло доба слеже се народ пред цркву. Свештеници обучени са небом, а дјевојке у бјелини са црвеном у пртви својој родитеља допратимо владика уз гурање звона и пранија у цркву на службу. Посље дође са великом пратњом и царски по- вјереник.

Инсталација се одпоче и трајала је 1/2 сахата. Читање дипломе, синђелије и другије још „повљениа“ и „Интимата“ заузело је мно- го времена а на спареном дану. Зклетију владикину чуемо на србском језику. Народ се забезекнуо кад чу, да ту нема ни трага ни гласа о цркви, школи, народу, просвјети. Го- вори, честитања и захвале идоше својим током у фравама и комплиментима понављане. — Кад царски комесар препоручише „соколове крашн- ке“ труду и настојању владичином, онда по- мислимо да из права иду и дужности... Г. е- пископ Лукајан лијено се на то одазвао кад је реко, да он припознаје своје дужности и чиниће све што се само учинити даде у ње- говоме препространом владичанству за своју цркву и „православну паству.“ Него вели, да му треба и помоћ од — од — свештенства и народа. Видели смо на преосвјештеном говор- нику, да му јо беседа застајала у грлу, и радо би био рекао: радо се заклињем на вјерност и покорност, јер ту грађанску доброту носи сваки Србин од природе у срцу својем; али... А шта је у томе али? То знаде свако пасторче само од себе.

Мотрисмо ту славу нашу са сваке стране, али немогосмо наћи за народ овај никакво праве утјехе. Још се више развијали мора чо- вјек гледајући толики сјај и славу, а кроз ча- сак опет стара туга и пут од Тавора до- Голготе. И то још теже пада код свој своме нерасумје. А те смо ми црне среће од вајбада овамо. Може бог дати е ћемо сретнији бити од сече. Барнам преосвјештени г. Епископ Лу- кијан дадо овај час лијепу ријеч: именује нас „Србима,“ и рече да знадемо „искрено“ љу- бити у мјесто што се негђе „робски“ клањају и да љубимо својеки свој обичај и завичај. Нами је и толико мило и тјеси нас да ће се од сече е нама човјечно поступати, бар са нашим свештенством, коме су већ очи попали „шпијони“ и „дошпантивоаци,“ а да се тога није хтјело у Плашком, неби нашије мука ни било.

Уз такве мисли довршена је инсталација владикина са сјајном части и множином напш- ница. Но, за то вам ваљда није стало, већ очекујте да вам се похвалимо, да је владика наш Лувијан доселио у Карловац и обновио гарину Мушицкову. А то је смисао велике радости и одушевљења, коју карловчани из- лише поводом владичине инсталације.

ПОЗДРАВ

УЈЕДИЊЕНОЈ ОМЛАДИНИ СРБСКОЈ.
на њеном овогодишњем састанку
у Београду.

од
СЛАВЕНСКОГ ДРУШТВА У ЦИРХУ.

Драга браћо!

И од овог удаљеног краја најслободније европске земље, где је прво словенско друштво свој темељ подигло, допр је глас, да ће уједињене омладине србске држати свој овогодишњи састанак у Београду. Томе гласу словенско друштво у Цирху, које се данас састоји из Пољана, Чеха, Срба и Словен- цаца, није могло равнодушно остати, већ се кори- сти овом приликом поздравити сву уједињену омла- дину србску и све госте на њену састанку брат- ским и искреним поздравом.

Словенском друштву у Цирху познате су ве- ћим делом главне тежње и задаће, које је уједи- њена омладина србска у пробуженој својој свести и појимању своје дужности јавно на се узела и- мајући у виду морално и материјално стање свога народа. Те цели уједињене омладине србске и из- бор могућних и правих средстава од њене стране зарад остварања њених великих цели, не разлику- ју се у главном од оних тежњи и цели, које је словенско друштво у свом политичком програму себи прописало. — баш слагање тих тежњи и цели узрок је што је побудио словенско друштво о- вил се путем јавити браћи својој на њином вели- ком збору. Словенско оруштво у Цирху не распо- лаже истина општим средствима, колико их омла- дина србска услед свога положаја на руци имаде, али је оно уверено, да ће његова радња морати би- ти само од користи по узајамне интересе словен- ских народности; — и како је србска омладина у својој радњи за подизање материјалног и моралног добра свога народа саставан део велике словенске омладине и како она на своје дому оно надона- љује, што би довело словенске народе до зближе- ња и упознавања својих интереса и братских одно- шаја, то се словенском друштву не може на ино већ пружити браску руку своје ваљаном помоћу на пољу народне ствари.

Велике идеје, које данас тако моћно потресају све народе, над којима још тиранише апсолутистич- ка рука њихових моћних владара или несвесан ја- раник туђих варвара, почеле су захватати корена и па плодном земљишту словенских земаља, које су вековима заливане краљу некада тако охолних Сло- вена и њихових непријатеља. Нема данас ниједног меле просвјеног народа, који се не бори и не би борио за своју слободу и независност и унутраш- њу слободу; за своја најсветлија права: слободу и једнакост. У борби за та права, што народ чини народом, а човека човеком, мора бити и словенска омладина, да би показала просвјеној и непросвје- ној Европи, да је и она заданута великим иде-

јама, које воде цело човечанство ка остварењу ње- гове праве задаће. — И словенско друштво уписа- ло је у девизу свога програма, да ће помоћу своје снаге својих борби се за та начела као најсветија права свију народа, — а његова почетна радња своди се у главном: на зближавање и упознавање словенских народа међу собом, на изучавање уза- јамних тежњи и потреба, на којима би се подигла солидарност словенских интереса, — а избор сред- става за постигнуће и остварење тог задатка уде- шен је према моћи наших данашњих сила ослаба- јићи се на велику помоћ и патриотизам осталих словенских омладина. Разуме се по себи, да је сло- венско друштво у своме политичком програму као прво и најпрече морало ставити, да ће будуће не- зависно биће и благостање свију словенских наро- да и земаља починати на тој основној мисли: да свака словенска народност имаде уживати слободу, права и обичаје, које јој њено историјско преда- ње казује.

Каваши вам укратко, драга браћо Словени, на Вашем уједињеном скупу наше мисли и тежње, на- дамо се, да ће наше братске мишлице ваља бити готове помоћ нам пружити у име велике словенске ствари, која је без икакве опасности по осталу про- свећену Европу а од великих последица по будућ- ност свију Словена.

Будите нам здрави, уједињена браћо србска и ви сви поштовани гости скупљени на том са- станку!

Срећна вам радња, Срби!
У Цирху, 30. јула 1867. год.
(долазе подписи).

Стојан Бошковић добио је о омладин- ској скупштини следеће писмо од мла- дих напредњака мађарских.

Мило нас је изненадио онај позив у мађарским листовима, пун љубави и поверења, што сте га по- слали ви и госп. Борђевићу у име србске омладине нештанске свеучилиштној омлади. Ми смо уве- рени, да би већина нештанске омладине послала за- ступнике своје на скупштину београдске омладине, и показала би, да ми имамо симпатија према че- ститом народу србском, као и према сваки другам народима, који теже за слободом и просветом.

Али срдачни позив ваш тако је доцкан дошао до знања омладини, која је отишла из престонице, да се често бојимо, да противно жељи вашој неће моћи ни један грађанин са свеучилишта на ва- шу скупштину доћи, особито због краткоће време- на, које је нужно за исцале пасоца. Да се за тај случај обезбедимо, више нас одлучисмо, да вам о- вим кратким писмом изјавимо осећаје наше.

Нек нам је допуштено, да пређемо на важнији део нашег поштованог писма.

Ви спомињете заједничку прошлост, за интерес; — бар да ваши и наших тежњама испадне за ру- ком, да помоћу успомене на заједничку прошлост покажемо синовима обеју отаџбина тај заједнички интерес, да на пољу борбе за слободу учинимо сав-ез са вашиим народом, који би зацело био искрен и вечан, који би нашао одзива у срцима.

Што се тиче жалосне борбе међу Мађарима и србским становницима у Угарској год. 1848-9. — верујте, да је само неправедно улетање подле ап- солутне власти учинило, те се нису могла решити питања, која би се по уверењу нашем на општу задовољност решити могла. Јер: једва има код Ма- џара, који би србским становницима отаџбине наше одрицао право, које има сваки ма како мали на- род у самоуправи свог народног развитка — јези- ка и своје вере. Јер: теško да има у Угарској срб- ског грађанина, који би се хтео одсепити од опште отаџбине, који би хтео кривити интегритет и при- родне границе земље наше.

Што се тиче оног пожељног савеза; што га ви синовии Србије е нама мађарском омладином у име слобода учинити желите — јако се радујемо, што сте дали доказа, да ви, свесни синови слобода, са самоуздањем хоћете да одпочнете нов век у народ- ном развитку вашием, тражећи међусобне подпоре против варварских непријатеља независности и на- родности ваше код сродних народа, који су достој- ни један другог. Ту вас ми уверавам, да наш на- род неће само као добар сусед у мирном споразу- мљењу да живи са витешким србским народом, него да ће се с њиме заједно борити као брат и савез- ник у свима интересима слобода.

Учините нам ту љубав господине професоре, нек се прочита на скупштини србске омладине веран превод овог писма нашег, и уверите србску омла- дину о братском поздрављу и великовању нашем. Желећи вама и народу вашием лепу будућност, о- стајемо ваши искрени поштоватељи.

У Немет-Апатињу, 12. авг. 1867.
У име ваше њих:
Карло Чертан с. р.
Јулје Нослови с. р.

СТРАНЕ ЗЕМЉЕ.

ШВАЈЦАРСКА. О другом састанку међу народном сабора за мир јавља „Ла Сун и Радикал“ у главном ово:

Скупштина бене онако многобројна као и на пр- вом састанку. Било је још и мноштво госпа. Га- рибалди је дочекан са одушевљеним поздравом.

Председник Жолис е и говори беседа, која се своди на следеће:

„Чуство дужности једино је приклонило да се примим председништву. У осталом ја сматрам то знање као знак части одан у моме лицу саоме са- везу швајцарском. Иако је ово други дан сабора, оп- сет ја поздрављам добродошлицом све оне, који су на сабору у име права гостопримства што га је Швајцарска употребила, на класичној земљи сло- бода, једнакости и братства, у отаџбини оног великог грађанина, оног Русоа, који је нашао прво од права човека сарањених деспотизмом, и који је из- рекао ове славе речи:

„Сјада нечини никад право.“
„Ви сте дошли амо без запознати и без оружја, али снажили вашиим убеђењем, да би положили за- конити темељ светској демократији, светом савезу за слободу народа. Ви сте предузели кретоносни по- ход уверења, да би побрили предрасуде лажног па- триотизма, лажне части, што носе своју врлину на вршну мачева и бајонета, и сви спремате тако ос- нове истинитом међународном праву.

„Ми ћемо се сусрести са двојаким противници- ма: прво са систематичним непријатељима мира и слобода којима треба рата те да се одрже у вла- сти; — ми ћемо их бити снагом онако горостасном као што је и снага сталних војска, — бићемо их снагом јавног мишљења; за освојење умно и- мамо нарочито радити на овом сабору. Затим, рав- нодушцима, песимистима који сматрају мир као златни сан, као украсење, као замишљотину; ти- ма ћемо одговорити противстављајући влади силе ово начело: укинуће рата праведно је, њему мора кучнути час!

„На страну залудна изазивања. Осуђујмо зло- употребљења без штедње, али стварно; већајмо о начелима а не о личностима; заиста, начела су не- што вечно, докле су личности само магновене по- јаве које сила догађаја односи у бездаљу заборана, ако су противне начелима.

„Проматрајмо дакле дела одвојено од сваке лич- ности, да би обухватили за ова три дана широко поље човечанства! Оставимо наше мржње на врат- има овог дома, узвемо их опет кад будемо нала- зили. Борба неплодна и бурна између нас служила би ствари наших противника, угушујући у клици целз којој тежимо.

„Као председник ја ћу очувати најпоуднију слободу речи на овој трибуни, уздајући се у чу- ство достојанства које ћете ви сви тамо носити; о- нима који ће присуствовати овим састанцима оста- је да виде хоће ли сами проиграти ту слободу. Јед- ном речи, примајући звање председника, ја поста- вљам као начело, ово двоје: 1. Сабор је одгово- ран само за своја закључења; 2. Беседници су од- говорни за своја дела и своје беседе.“

За секретара сабора потврђује се Мен:

Подпредседник Барни чита разне поздраве ко- ји су дошли од одбора демократа; и талијан- ских, србских (од одбора сједињене србске ом- ладине) и швајцарских. Ови последњи посла- ли су и свог нарочитог заступника на сабор.

Барни чита даље писмо које му је писао Га- рибалди, и у којем славни генерал изјављује у- верење, да ће дело сабора на добро изићи, и да ће се утврдити општа вера у Бога, и да ће се про- крвити стаза која води миру света. (Допадање)

Два члана сабора, Журмол и Пијер Марус послали су своју оставку. (Разно покретање.)

Барни чита један протест против рата у- прављен на сабор мира од дружине: „Искрени Савез“ у Паризу.

Аколас саопштава једно писмо од Жил-Фа- вра, у коме овај изјављује најдубље жаљење што неможе присуствовати радњи сабора, али стање здравља није му допустило путовати у Женеву. а и треба му штедити своје силе за велику борбу која се спрема у Француској. У једној сиоменици посланој уз исто писмо, Жил-Фавр протестује против рата који зачећана злочиности и гнусно- сти. Он препоручује сабору мира грађанску врлину или нужност одпора угњетавању. У уверењу да ће се дело сабора за мир напредно развијати, Жил-Фавр очекује да се покаже народима, да не треба никад носити оружје, осим за одбрану закона и права.

Луи Блан послао је такође писмо којим се из- вивава што није могао доћи на сабор.

Јавља се, да је састављен одбор у Б е л г и ј и, и да је наименовао за своје заступнике на сабору Молинуара, директора листа: „Le Journal des Economistes“ и Мерио адвоката.

Један француски изасланик изјављује, да се сви начини већања имају свести на једну једину реч, ону која је написана над трибуном: „Мир“, уз коју иде реч „Љубав“, као што и уз реч „Рат“ иде реч „Мржња“. Јуче ми је требало протестова- ти против једне беседе која је проучена у ово- ме кругу, и којом се као оглашује рат капиталу радњи. (Жагор.) Да би протестовао наново про- тиву те адресе, ја узимам реч у име више лица подисаних на једној противној адреси, коју ћу да вам прочитам.

У тој адреси каже се, да међународно друштво радника, придружујући се сабору за мир под из- весним условима, хтело би, да се постави разлика између употребљача и употребљених. Обично се под употребљенима разликују радници, а под употребљачима патрони и капиталисте. (Жа- гор.) У адреси се протестује против тих назива, којима се само мржња и неповерење међу грађа- нима сеје. (Разно покретање.) Није истина да је друштво подељено на два тавора непријатеља. (Прекидање. Вика жестака и продуже- на.) Напротив исто својство налази се у једном ли- цу, јер мали капиталисте многе се. (Противу- речности.) Ми ћемо да кажемо радницима са Франклином: „Неслушајте оног који вам обећава благостање другачијим средствима него штедња- ми и радњом, неслушајте га, то је отровник.“ (Бур- на вика.)

Беседник силази са трибуне, захтевајући, да у записнику буде спомена о његовом протесту.

Председник Жолис е позива чланове сабора да се уздржавају од преидања беседа, да допусте да се свака мисао развије, и да се на њу одгова- ри, ако је вредно.

Саопштава се, да се више радничких друштава Италије придружују сабору за мир.

Приступа се већању о програму.

Едгар Кине узима први реч. Кад се укаже на трибуни буде дуготрајним усклицима поздра- вљен

Беседник изјављује пре свега задовољење које му долази, њему прогнаном, од почасти што му учинише његови саотачественици (Французи), на- именованих га за подреде француског одбора. Они су признали у њему старог пријатеља истине и слобода. У живом говору слани историк проматра узрок ратном стању кое влада данас у Европи. Као оно апостоли под Цезаром треба да изиђу из пустиње људи, који усред ноћи и ћутња прогла- шују рат противу лажи и противу лажни кристи- не. Јер зло, то је протеривање истине а обожава- ње лажи. Главни узрок, по Кинеу, влади силе и самовоље јест смрт свести и јудске. Разлажу- ћи то подр. бно, Кине е сажалева нарочито, што се та свест, данас угашена, сама предала као зароб- љеник у рату; народи су у неколико и сами кри- ви за своје робовање.

Тако угушење свести људске било је једном већ под Цезаром, и да би се поунула правнина коју је оно оставило, — требао је један Бог. Да ли ћемо наћи данас једног да би затворили змијајућу про- валу издубену од 16 година.

ОГЛАСИ.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

По закључку в. с. патрионата почиње школска радња на овдашњој гимназији за год. 1867/8. окт. Са овом годином ступа и осми разред у живот. Ученици се уписују од 28. септембра до 1. окт. у дворани гимназијској пре подне од 8—12 после подне од 3—5. Ученици који су свршили IV. раз. глав. школе примају се у први разред на подлаже предход наш изпиту. Сваки ученик има при уписивању сведочбу од последњег школ. теџаја подети. Ученик, који први пут у овај институт ступа има у име уписане таксе 2 ф. 10 н. а у ме школарине 8 ф. 40 н. положи. Кои жели да се од школарине опросте, — чему је нужно добро владање и успех у науци — имао своје жалбе управљене на в. с. патрионата са изданом од политичне власти сведочбом која ће њихових родитеља стање показати, најдаље до 15/27. октобра управителству подети. Ученицима се дозвоља само еа знањем управителства себи стан изабрати. Желети је да при уписивању сими родитељи или њихови заступници ученике представе и упишу. У Новом Саду, 7. септ. 1867. Управителство срб. вел. гимназије.

бр. 122.

гл. скуп.

С Т Е Ч А Ј.

У смислу одлуке главне скупштине магистрата и представништва слоб. краљ. вароши Новог Сада расписује се гтечај на место другог варошког леџника са годишњом платом од 400 ф. а. вр. (а не 300 као што је пре погрешно јављено) на седм пи-сарских места, од којих је прво плаћено са 500 ф. а. вр. а сва остала са 400 ф. а. вр. на годину. Од леџника који жели да буде изабран на у-пражњено место иште се, да је доктор медицине, да изкаже којим језицима говори, да мора седити у четвртом крају ове вароши, и да своју нужним прилозима подкрепљену, својеручно написану мол-беницу поднесе магистрату ове вароши до 30. Сеп-тембра о. г. п. р. Од писара иште се да знају србски, и поред тога још један од друг два језика, т. ј. мађарски или немачки. Ко мађарски или оба језика зна, има ће првенство. Који се узимте за писара има ће своју потреб-ним доказима подкрепљену, на србском, мађарском и немачком језику својеручно написану молбеницу до 30. Септембра о. г. п. р. магистрату ове вароши подети. Из главне скупштине магистрата и представ-ништва слоб. краљ. вароши Новог Сада држане 5. Септембра 1867. Др. Лаза Костић с. р. Др. Милетић с. р. вел. бележник. 3—3 градоначелник.

С Т Е Ч А Ј.

Друштво за срб. нар. позориште у последњој својој скупштини одредило је, да се установи зва-није актуара са 300 ф. а. в. годишње плате. Дужност је коју актуар обављати има, да он протокол главне скупштине, управљ. одбора, и оба т. ј. позоришног и економског одсека води, нужне кореспонденције сачињава, акта и библиотеку друш-тва у добром реду држи и сохрањава за обавља-вање дашке ове дужности нужне способности, а на име знање србског, мађарског и немачког језика при-тежава. Услед те закључке позивају се сви они, кои себе за ово звање способним налазе, и добити га желе, да се за 15 дана од данашњег дана са добро на ту цјел устројеном и нужним доказима снабдевом писменом молбеницом на управљ. одбор обрате. Од управљ. одбора срб. нар. позоришта у Новом Саду 18. септембра 1867. Стеван Брановачки начелник.

О Г Л А С.

Дубичка србска обштина треба једног учитеља, који би србску владеж у србском језику и право-славном црквеном певању поучавао. За ту службу добија учитељ 17 ф. 50 новч. а вр. месечно пла-ће и уз то на годину 6 хвата сувих дрва и без-платан стан. Тко има вољу ову службу одправља-ти, нека се пријави са нужним сведочбима србској православној дубичкој обштини до конца мјесеца септембра. У Дубици (хрватској крајини) 27. авг. 1867. Србска православна дубичка обштина.

ОГЛАС.

Овим узимама себи слободу п. н. публици ути-во до знања ставити, да сам у овдашњој вароши у главној улици „код златног јагњета“ отворио трговину спецераја, боја, вина, као и консиону радњу. Моја трговина сортирано стовариште спецерај-ског и материјалског еснапа, као и стовариште о-собито добра, стара и чиста вина, печујског, сливашког, немског, сваке врсте ерем-скога вина, изврстне старе шљивовице и ру-ма, разливена такође и у боце, — има уједно добру и солидну посладу. Препоручујући се многобројној посетити од стра-не п. н. публике, јесам с поштовањем К. С. БОЖАН.

О Г Л А С.

Подписани прима у обиталиште и на рану ђаке, по ваумеренију цену. Константин Динић. Кућа преко пута Саборне цркве, Нг. 1795 у Новом Саду. О Г Л А С. Подписаном потребује један помоћник и један вјежбаник (практикант) у мешовитој трговини тка-нина; ко би та места желио, нека се писмено обра-ти у Великој Кикинди МИШИ ЈОАНОВИЋУ.

како за родитеље, тако и за ученика сваке пре-поруче достојан. Прошле школске године, овде се учили из наше вероисповести 10. Сви су у наукама криво напредовали и отлични кал-кула добили. Овом приликом ишета би било нашем свету најавити прасан претера слоге и љубави коју патрионат овог лицеја указа. У конвикту прошле школ. године имаћаху без-платан стан и препитаније 8 питомаца, међу којима бејаху двоје наше вероисповести. Из овог добротворства извире чист карактер ли-цеја, који је слободан сваке гадне страсти го-нења стране вере и народности. Данас је фонд школ. конвикта у толико нарастао, да основу његовом идуће школ. године 6 питомаца без-платно, 5 за 20 ф. 4 за 40 ф. годишње плате годишњег препитанија добити могу; и то на ден: 1 1/4 леба, за ручак чорбу, меса и ва-рива, а за вечеру једно јело. Овог коста учес-ник може добити сваки с годишњом платом од 52 ф. 10 н. плаћа се на месец или три-месечно напред. — У вароши стан и кост годишњи, може се добити од 80—100 ф. по жељи и скупљи. — Коста Давидовић свештеник.

Различно новост.

Угарско министарство издало је две наредбе противу Кош у гове странке: једном се забрању-је хонвудска скупштина, која се хтела држати у Араду 6. октобра (по р.) т. г.; а другом се налаже обштина Абони (Брлава), да уништи свој закључак по ком је адресу поверења Кошту хтела послати. Наместо да осведочи верност према крунисаном кра-љу, и према уставу и закону, Кошт је — вели се у министарској наредби — у својем писму на бира-њу у Вацу изјавио, да се обстанак династијесна-же са независности земље; тиме је он ударио на себе жиг неверства према отачбини; слати адресе поверења таквом човеку, значило би, по истој на-редби, узимати учешће у неверству према отачбини. Сви они који би убудуће такво што чинили, даваће се под суд.

Н О В И Ј Е.

Из Београда нам пишу, да тамошња вла-да пријелава известна лица, која су се у 1858. одликовао као „Обреновићевци“, да дају у новине изјаве противу омладинске скупштине и појединих чланова омладине. Так-вом пријелављу приписује се и позната изја-ва од Стевче Михаиловића у „Срб-ским Новинама“, противу уредника „Зма-ја“, и она „исправка“ у „Напредку“ од Ј. Илића противу сауредника „Заставе.“ По-дробније о томе у идућем броју овог листа. — Наоружане чете Бугара броје већ, као што се чује, више иљада. Бугари су по-слали неку споменицу на све велике силе, за-хтевајући да се њиховој народности правда уч-ини.

Париски лист „Ла Либерте“ дознаје из Цариграда, да се турски престолонаследник, Мурат ефендија, однако се султан с пута вра-тио, држи као заточеник у својој дворци; од-узета су му сва средства за свезу са оста-лим светом, одузети су му коњи и кола, као и брод; па се и самим учитељима и обичним слугама његовим не да претупити му.

П О З И В

На „Јавно предавање“, што ће држати у Великој Кикинди, у уторак 12/24. септ. о. г. у дворани дистриктске гостионице.

Предавање: 1. „О грађанским врлинама“, Владимир Јо-вановић. 2. „О народним јунацима и њиховим же-нама“, Лаза Костић. 3. „Студије из српских народних песама“, Ђорђе Звенић. Почетак у 7 часова у вече. Улазна је цена: 30 н. а. вр. за мушке особе; женскиње и деца не плаћају ништа. — Чист доходак иде омла-динском фонду. — Добровољни прилози при-мају се са захвалношћу. Кикиндска омладина.

Ценовник Пештанске берзе од 8. септам.

	фун.	Полунац
Шеница банатска нова	86—87	— 5.15 5.30
" потиска	— — — —	86—87 ф. 5.20 5.30
" — — — —	— — — —	88—89 ф. 5.43—5.63
" пештанска	— — — —	— 4.90—5.50
Наполица	— — — —	81—82 ф. — —
Раж	— — — —	78—81 ф. 3.55—3.65
Језам пиварски	— — — —	68—70 ф. 2.15 2.20
" за храну	— — — —	65—68 ф. 2.40—2.25
Зоб нова	— — — —	44—46 ф. 1.50—1.55
Кукуруз банат. нов.	— — — —	— 3.75—3.85
Проја	— — — —	— 2.40—2.90
Реница кол.	— — — —	— 5.75—5.87
" банат.	— — — —	— 5.30—5.62
Пасуљ	— — — —	— 4.50 5.—

Курсе напире и звечетег новца.		
Комерцијална (трговачка) банка	500	695 705
Пештанске штедионице	63	1310 1320
Будимске	—	425 430
Старобудимске	40	65 70
Крунаши	—	17.— 17.10
Дукати	—	— 5.88 1/2
Наполеони	—	9.88 1/2 9.89 1/2
Енгл. суверени	—	12.33 12.38
Аустријско сребро	—	121.25 —
" купони	—	121.50 121.75
Талари	—	1.81 1/2 1.82 1/2

Курсе бечке берзе.		
Акције народне банке	—	681
5% металик	—	56.60
Зајам народни	—	65.—
Дукати	—	5.88 1/2

шта им лежи на срцу. Према за нас, грађане швајцарске, то нема укуса забрањеног плода, опет ми разумемо колико морају људи мање слободни жудити да окусе од плода који им је пред устима. Па добро! нека сваки дође на ову трибину, нека сваки каже шта му на срцу лежи, јер то добро чини; неће им се сметати да говоре, јер такове сметње нису дозвољене у Швајцарској. Али нам је дозвољено рачунати, да ће се поштовати овагостро-љивост коју вам нудимо на нашу опасност.

„Речи братства, републике и републике свес-ке нама су сасвим драге јер ми смо сви респу-бликанци, али пре свега имајмо нашу жељу пред очима неостављајмо стварност, не тражимо да у-хватамо сенку на место цњена. Вања начела ули-вају нам свеколико поштовање, и што се мене тиче, кад видим да их проповеда Гарибалди, ја се дубоко клањам. Али грађани швајцарски, у име којих имам част говорити вам хтели би дати сабору правац који би донео практичне користи.

„Они желе да сабор остане савес слободних људи имајући свеколико достојанство људи у којих свест није мртва, као што је рекао г. Кинс, који без сумње, из своје самоће у Монтеји види ствари одвећ у прилику. Ми хоћемо да имамо мир, и само је једно средство којим га постићи можемо, то је слобода, захтевање права човечијих. Да се сигурно и мирно дође тој цели, таква је жеља Швајцарске.

„Што нам треба, на да можемо одржати победу и остварити идеје које су овде изјављене: то је будућа владарка свеа — то јавно мишљење. Да би разорили град деспотизма, не треба да будемо такпа или онаква странка, јер ће се рећи да смо само котерја. Ваља да будемо цео свет.

„Не треба да се бројимо на иљаде, ни на стотине иљада него на милионе.

„Ми вас молимо дакле да неплацимо никога, да неавтарамо врата таквом и таквом реду, него да их отворимо на оба крила целог света.

„Али, пре свега, нека слога влада међу нама, да неби ишли на руку грозном деспотизму који би хтео да једно друго прождиремо.

„Организујмо сред среду моћну и делателну на супрот тријанци средреду која ће ваља анатемиз-сати рат.“

Вакунин, Рус, погледа умног облика достојан-ственог, излаже осећања светних Руса. У име њих-ово он осуђује утјетавање Пољске (право), и ограђује се од сваке солидарности са деспотизмом. Напротив, из патриотизма ваља жељети, да у борби која се данас спрема Русија буде савладана. Јер оно мало либералних уступака што је у Русији влада народу учинила, имају се приписати војеном неуспеху. Тако ослобођење робова, које је поширило мало просторију наше тамнице, дошло је од Крим-ског рата. Беседник говори даље о разлици између патриотизма државног и патриотизма народа, први води рату и утврђењу деспотизма, а други миру и со-лидарности међу свима народима. Да би се подигао на владу патриотизам народа нужна је республи-канска влада али та влада за себе није ништа, ако она допушта се уз њу одржавајући бирократија и централизација; нужни су: друштвено прео-бражење и слобода савести.

Симон (од Трева) тврди, да су слобода и са-моуправа две основне гаранције за мир. Швајцарци, Белгијанци, Холандези успели су да преведу у жи-вот та начела, и тако су они сасвим мирни и не-мисле о рату. Али рећиће се, те државе су мале; на то се може одговорити: погледајте Инглеску која има самоуправу, она је велика а међутим она није више нападачка него Швајцарска Холандска и Бел-гија. Зашто? Јер народи тамо владају, а народи ни-кад незахвају на рат. Беседник дубоко сажалева оно што је учињено последње године у Немачкој и у Прусији. Он сажалева оно уступање пред успехом, пред обманом, страху, оно подцинење самоуправни и несретном владању немачких партијских вођа који неопажати може бити да раде за рачун снахија и да умножавају овима средствима за посао, и противу тога треба војевати, баш и да би се имало обарати свршено дело. Воје немачке народне странке почи-њавају слободу јединству, изговарају се за своје владање преповедањем да је отачбина у опасности и да треба да се сви сложом држе, Тај изговор не да се оправдати; ако има опасности за отачбину, зар ће се та опасност побити угушивањем слободе ду-хова у својој земљи? Каже се: није Немачка је сло-боднија него Француска. То није тако. У Прусији све зависи од милости владе, све што се тамо зове слобода, све је то само стрпељивост владина. У-осталом влада под којом Прусија живи неваља као и влада у Француској; узопћавање јавних листова, недозвољавање да се употреби право на састанак, регулација е најредничких депутата сведоче томе. Није дакле вредно мучити се и крупним фра-зама посивати сабор да иде у Немачку да би се са-ветовало у подуној сигурности. Али што се тиче питања о спасности, у Немачкој је нема. Ја изјав-љујем овде, да једно поље на коме Немци хоћеју заједно са Французима да се боре, јест поље бор-бе за унутрашњу слободу.

О трећем састанку сабора за мир, у идућем броју „Заставе.“

У Новом Саду 7. септ. У последњем броју „Напредка“ од 6. септ. напада ме неко због мог телеграма, што сам њиме о вел. го-свијни поздравно чаковачке светковаче Доси-тјеље. Замера ми се, као да сам ја тиме напао на цркву, а имено на патријарха. Ко ће да се увери противно, нека чита извештај о мом предавању „Косовке девојке“ у 24. бр. „Ма-тице“ од 31. авг. Што се тиче мога разуме-вања Доситија, уверен сам, да ће се свесна публика пре уверити, да мој изазивачније раз-умео мога телеграма, него што ће помислити, да ја не разумем Доситија. Др. Лаза Костић.

Х. М. Вашархељ 1. септ. Јавља се ро-дитељима који желе децу своју због мађар-ског језика овдашњи реформ. лицејум дати, да се школска година почиње 1. окт. п. р. Овај је Лицеј у сваком смотрењу напредан, и

Хтелисно да дамо врљину њену стару сјајност, али на кога да се обратимо? На небо? Педесет и-љада понова устади су и освештали су у име не-ба пререње закона и правде.

Окренулимо се према народима. Они бежу обе-збужени; они су остали неми, рекло нам се: Ми незнамо ништа, ајте вашиим путем, ваши послови нева се негичу. Сваки тражаше да нађе свој мате-ријални интерес.

Тако су правда и закон били изгнани, деспо-тизам и рат подигли су се као господари на њи-ховим развалинама; оне ту владају као ноћне аве-ти ми ходимо ту да липајући, а неможемо да се по-знамо. Сила господари као у средњем веку, и за ових 16 година ми смо се вратили натраг даље од 18. века.

Пошто је означено, Кине хоће да означи и лек; тај лек јест пробуђење угушене свести љу-дске. Шта се иште? Мир!

Дозвољило се рату да се шири на развалинама мира, јер свест народа беше тако успавана, да се више није смело протестовати противу сањарија трију царева. Ако се хоће, да се дође на закон-ијте стање, ваља да се учини крај овом положају. Ваља да нараштај има свести о својој паду, и да тражи да опет задобије своју свест и свој живот. А живот то је слобода.

Али, рећиће нам се, ви говорите о слободи, т. ј. о комунизму, о вампиру.

Ах, ако сте плашљиви толико, да се дате за-страшити тим речима, баците под ноге гирјана, не-ка се крв која тече у вашиим жилама, проспе за деспотизам, спремите се да умрете на заповест јед-ног јединог Центуријона, признајте једном речи, да сте робови.

Али ако хоћете да задовољите живот, право да располажете са вама самим и са ваом будућно-сти, онда нека се ваща свест пробуђи и дише за слободу обшту, први знак тога пробуђења.

Кине поздравља састанак ове многобројне скуп-штине, која има у својој средини ђенерала Гари-балду.

Беседи Кинеа одавало се дуготрајним одобра-вањем.

Роч узима Гегг: Грађани! У име Немаца који су на овом сабору, ја иштем да будем њихов гу-мач у средни нашој, а изабрао сам за говор фран-цуски језик, почем га највише њих између вас ра-зумујеју, и ја хоћу да сваки зна шта један немачки родољуб носи у својој глави и у својој срцу. У-осталом ја нисам од они који мисле, да треба през-врати друге језике из оданости према својој отач-бини, и ако се одричем да се служим појим матер-њим језиком, ја га жртвујем као први утицај са-бора за мир. (Допадање.)

Идеја сабора, изречена у програму сабора, нар-очито је мила нама Немцима, који никад нисмо у-меди живити другачије, него у савезу и који смо основали за двеста година равнотежу деспотизму једнога.

Сад се види један од тих савезника немачких који би хтео увести цезаризам и централизацију, али ја вас уверавам да он неће успети.

Ми Немци, ми верујемо у успех сабора, ако се он може поуздати у начела а неподржавати о-нанним саборима који су долазили наменене од 1815. и чија је радња била никаква, јер нису смели раз-бити таму и прогласити савез слободе са миром.

Беседник говори противу теорије Шмидлина, по којој народи имају онакве владе какве заслужују. Исус Христос био је распет, а међутим он није за-служило. Зар Пољаци заслужују руску владу? Зар предци Швајцараца заслуживаху да буду тирани-сави од савезника деспотских. (Одговор: Не! не!) То је ужасна теорија коју синови Вилхелма Тела не треба да исповедају.

Гегг заврши своју реч, одговарајући на пита-ње о организацији сабора. Наши највећи противни-ци јесу попови, који су изопачили хришћанство, ко-ме је морал, чист и здрав. На срећу онај који о-бликом наличи на Исуса Христа, ђенерал Гарибал-ди, оборнће скоро све што је изопачено у хриш-ћанству.

Федериј, ађутант Гарибалде, чита једну рес-публиканску изјаву врло добро основану, и да би делом потврдио теорију коју проповеда, полагае на стол председнички своје ордене, изјављујући же-љу, да се њихова вредност употреби на какво де-ло народско (популарно) и од користи.

То је примљено са одобравањем и председник Жолсен дозове оне који имају ордене, да се угледују на пример што им је дат.

Денон, из Лондона каже, да је он неаслики од једне друшине француских изгнаника од 1848., под грађанском републиком, (протестовања) и од 1851. под државним ударом. По мишљењу те дру-штине није доста, да се сталне војске претворе у народне војске и касарне у цркве, него ваља обоје сасвим збрисати. Нароене гарде умеле су боље стрелјати раднике него регуларни солдати“, а по-повоци задују дубље моралне ране него што су ра-вине које се у рату добијају. Да би се дошло до сталног мира, ваља, закључује беседник, уредити питање о капиталу и о радњи тако како неће би-вати више него само један једини и големе ред про-извођача. Једном речи, ваља признати револуцију социјалну у свему пространству њеном.

Боркхајм, из Лондона, чита једну дугач-ку сатиру противу људи и ствари у Немачкој. Са-тира му је често општурина, али ваља жестока, понегде сумњива; она нештеди ни грофа Бизмарка ни чланове народне либералне странке, нештеди ни један велики трбух и мали карактер.

Али сад је Боркхајм рекао о Шулцу Делићу, да је калауз грађанске економије, професор Фогт упадне му у реч, одричући му право да дира у лич-ности. Председник позове Боркхајма да говори о ствари, а остави на миру личности. Боркхајм сиђе одма са трубуне, протестујући и усред галаме ко-ја се једна стизала на моћни глас красноречивог Картере-а, који је у главном ово беседио: „У последњој седници, г. Фогт предложио је, да се неперетсају две прве тачке програма (пре-владање), него да се већа о трећој. (Жестоко прекидање.) О том предлогу није се гласало. (Да, да, — не, не, и продужена вика) Било је забуне, има једно предно питање које ваља да се реши гласањем.

Грађани ми разумемо врло добро да људи који су се стекли овде из земља Евроне у којима су владе мање или више деспотичне, осећају по-требу да одахну душом на овој трибуни и да кажу